

boerendochter Louisa afbeeldingen die graveur Pieter Hendrik Jonxis (1757-1843) voor
 orf aan haar voeten de Nederlandse vertaling van *Caroline de Lichtfield* maakte.
 . De tweede van vier

Een internationale bestseller

[Isabelle de Montolieu,] *Carolina van Lichtfield*, naar het Fransch vertaald, Te Leyden: Bij A. en J. Honkoop, 1788.
 Signatuur: OD c 1957

Een droomdebuut. Zo kunnen we de eerste roman van de Zwitserse schrijfster Isabelle de Montolieu (1751-1832) gerust noemen. In 1786 publiceerde zij *Caroline de Lichtfield ou Mémoires d'une famille prussienne*, het relaas over een meisje dat op haar vijftiende wordt uitgehuwelijkt aan een lelijke graaf. Montolieu was onder meer geïnspireerd door het werk van Jean-Jacques Rousseau, die zij op elfjarige leeftijd ontmoette. Een andere invloedrijke persoon was de Franse schrijfster Stéphanie Félicité du Crest de Saint-Aubin, beter bekend als Madame de Genlis. Nadat Montolieu's eerste man in 1775 was overleden, ontwikkelde zich een sterke vriendschap tussen beide vrouwen. Het was De Genlis die Montolieu aanmoedigde om haar eerste roman te laten uitgeven.

Het bleek een goed advies, want het boek werd een groot succes: nog datzelfde jaar verscheen een herdruk. Bovendien kwam er een Engelse vertaling uit, die veel lof oogstte. De bekende feministe Mary Wollstonecraft sprak van 'one of the prettiest things I have ever read' en Jane Austen vond de roman 'beautiful'. De jaren erna volgden er vertalingen in andere Europese landen, waaronder Nederland in 1788. Wereldwijd is de Universiteitsbibliotheek in Nijmegen de enige bibliotheek die van deze vertaling een exemplaar bezit.

Montolieu baseerde haar roman op het korte verhaal 'Antonie' van de Duitse schrijver Christian Lebrecht Heyne. Deze had onder het pseudoniem Anton Wall een verhalenbundel gepubliceerd, *Bagatelles* (1783), waarin de genoemde vertelling was opgenomen. Montolieu bewerkte de stof tot een volwaardige roman, waaraan ze allerlei personages en intriges had toegevoegd.

Montolieu's roman gaat over Carolina van Lichtfield, die om financiële en zakelijke redenen moet trouwen met de graaf van Walstein. Ze vindt hem afstotelijk en kan haar hart niet voor hem openstellen. Walstein stemt in met haar verzoek om het huwelijk vooralsnog geheim te houden, zodat zij zich kan terugtrekken op een landgoed. Daar ontmoet ze op een dag de knappe baron Lindorf, van wie ze diep onder de indruk is. Hevige emoties houden haar in de greep, want ze realiseert zich maar al te goed dat deze liefde ongeoorloofd is. Wanneer Lindorf haar de liefde bekennt, moet zij opbiechten dat ze reeds getrouwd is met Walstein. Lindorf bezorgt haar dan een brievenpakket waaruit blijkt dat hij Walstein in het verleden uit jaloezie heeft verwond – reden waarom Walstein nu een glazen oog draagt. Geleidelijk aan begint

Carolina steeds meer om Walstein te geven, die zo edelmoedig is dat hij zelfs bereid is om te scheiden. Uiteindelijk vinden Carolina en Walstein in elkaar de ware liefde, terwijl Lindorf zich na veel omzwervingen en hachelijke avonturen verbindt met de zuster van Walstein, Mathilda. Zo ontstaan er uiteindelijk twee huwelijken die illustreren dat deugdzaam gedrag loont en dat ware liefde op een combinatie van verstand en gevoel gestoeld is.

De roman past in de traditie van de sentimentele literatuur. Voortdurend zijn de personages onderhevig aan sterke emoties, waarbij de tranen rijkelijk vloeien. Illustratief is deze passage, waarbij het Carolina te veel wordt wanneer Lindorf haar handen kust: 'Toen kon zij niet meer, zij liet haar hoofd op haaren boezem zinken, haare traanen, te lang weêrhouden, barstten in overvloed los, en eene beeving over haar gantsche lighaam dwong haar op een bank, die agter haar was, te gaan zitten' (deel 1, pagina 129). Veelzeggend is ook het gegeven dat Lindorf zich verdiept in de lectuur van Goethes *Die Leiden des jungen Werthers* (1774). Werthers liefdesverdriet leidt tot zelfmoord, en Lindorf wordt er ternauwernood van weerhouden zichzelf door het hoofd te schieten. Daarnaast sluit Montolieu's roman aan bij het genre van de briefroman: er is steeds intensief briefverkeer tussen de personages, die vertrouwelijke informatie doorspelen via de post. Het geheel wordt bijeengehouden door de manuscriptfictie: de verteller zegt het hele pakket brieven te hebben ontvangen van Lindorf, die bezig was deze geschiedenis op te tekenen.

Het titelblad van de Nederlandse vertaling verraadt weliswaar de herkomst ('Naar het Fransch vertaald'), maar vermeldt niet dat Montolieu de schrijfster was. Ook treffen we geen verwijzing naar de vertaler aan. Was het iemand die nauwe betrekkingen had met de Leidse uitgever, of moeten we de vertaler(s) in de hoek van contemporaine Nederlandse auteurs zoeken, zoals Adriaan Loosjes of het duo Betje Wolff en Aagje Deken? Wel weten we dat de vaderlandse pers met instemming reageerde op deze roman. Volgens een criticus van de *Vaderlandsche letteroefeningen* kon het publiek dit werk gerust ter hand nemen, want 'teedere kuische Min' en 'kiesche edelmoedige Vriendschap' speelden in dit werk de hoofdrol. Lezers zouden er geen 'kwetzing der goede zeden' maar 'denkbeelden van braaf gedrag' in aantreffen. Dat de roman inderdaad aansloeg, blijkt uit het feit dat in 1818 een tweede druk van de Nederlandse vertaling verscheen. In lokale kranten werd de roman aanbevolen, omdat de 'schoonste en edelmoedigste karacters' daarin met elkaar wedijverden.

LOTTE JENSEN

Een spannend moment in het verhaal, met boerendochter Louisa aan het spinnewiel, de verliefde baron Lindorf aan haar voeten en de graaf van Walstein in de deuropening. De tweede van vier

afbeeldingen die graveur Pieter Hendrik Jonxis (1757-1843) voor de Nederlandse vertaling van *Caroline de Lichtfield* maakte.

Een internationale be

[Isabelle de Montolieu,] *Carolina van Lichtfield*, vertaald, Te Leyden: Bij A. en J. Honkoop, 1788
 Signatuur: OD c 1957

Een droomdebuut. Zo kunnen we de eerste Nederlandse schrijfster Isabelle de Montolieu (1751-1811) noemen. In 1786 publiceerde zij *Caroline de Lichtfield, d'une famille prussienne*, het relaas over een meisje dat vijftiende wordt uitgehuwelijkt aan een lelijk man. Het boek was onder meer geïnspireerd door het werk van Jean-Jacques Rousseau, die zij op elfjarige leeftijd ontmoette. Een vloedrijke persoon was de Franse schrijfster Sophie de Condorcet, beter bekend als Madame de Genlis. Nadat Montolieu's eerste man in 1775 was overleden, ontwikkelde de zich een sterke vriendschap tussen beide vrouwen. De Genlis die Montolieu aanmoedigde om haar roman te laten uitgeven.

Het bleek een goed advies, want het boek werd in 1788 in Nederland herdrukt. Nog datzelfde jaar verscheen een Engelse vertaling uit, die veel lof oogstte. De Engelse feministe Mary Wollstonecraft sprak van 'one of the best things I have ever read' en Jane Austen vond het 'most successful'. De jaren erna volgden er vertalingen in andere landen, waaronder Nederland in 1788. Wereldwijd is de sitebibliotheek in Nijmegen de enige bibliotheek die een vertaling een exemplaar bezit.

Montolieu baseerde haar roman op het kortverhaal van de Duitse schrijver Christian Lebrecht Heyne, die onder het pseudoniem Anton Wall een verhalenbundel *Bagatelles* (1783) publiceerde, waarin de genoemde vertelling voorkomt. Montolieu bewerkte de stof tot een volwaardige roman. Ze voegde allerlei personages en intriges had toegevoegd.

Montolieu's roman gaat over Carolina van Lichtfield, die om financiële en zakelijke redenen moet trouwen met de graaf van Walstein. Ze vindt hem afstotelijk en kan haar gevoelens niet openstellen. Walstein stemt in met haar verzoek om haar vooralsnog geheim te houden, zodat zij zich kan terugtrekken op een landgoed. Daar ontmoet ze op een dag de baron van Lindorf, van wie ze diep onder de indruk is. Lindorf neemt haar in de greep, want ze realiseert zich niet dat deze liefde ongeoorloofd is. Wanneer Lindorf haar ontmoet, moet zij opbiechten dat ze reeds getrouwd is. Lindorf bezorgt haar dan een brievenpakket van de graaf van Walstein in het verleden uit jaloezie heeft verwoest. Walstein nu een glazen oog draagt. Geleid